

D i e n s t *Pieltsjerke*

Ds. Tienieke van Lindenhuisen

29 januari 2017

Matteus 5,1-12

(Afbeelding Jentsje Popma - Nijkleaster)

Eerste lezing:
psalm 37,1-11

37¹ Van David.

Erger je niet aan slechte mensen,
wees niet jaloers op wie kwaad doen,

² zij verdorren snel als gras,
zij verwelken als het jonge groen.

³ Vertrouw op de HEER en doe het goede,
bewoon het land en leef er veilig.

⁴ Zoek je geluk bij de HEER,
hij zal geven wat je hart verlangt.

⁵ Leg je leven in de handen van de HEER,
vertrouw op hem, hij zal dit voor je doen:

⁶ het recht zal dagen als het morgenlicht,
de gerechtigheid stralen als de middagzon.

⁷ Blijf kalm en wacht op de HEER,
erger je niet aan wie slaagt in het leven,
aan wie met listen te werk gaat.

⁸ Wind je niet op, laat je woede varen,
erger je niet, dat brengt maar onheil.

⁹ Slechte mensen worden verdelgd,
wie hopen op de HEER, zullen het land bezitten.

¹⁰ Nog even, en verdwenen is de zondaar,
je kijkt waar hij is, maar vindt hem niet.

¹¹ Wie nederig zijn, zullen het land bezitten
en gelukkig leven in overvloed en vrede.

Evangelielezing:
Matteus 5,1-12

Bergrede

5¹ Toen hij de mensenmassa zag, ging hij de berg op. Daar ging hij
zitten met zijn leerlingen om zich heen. ² Hij nam het woord en
onderrichtte hen:

³ 'Gelukkig wie nederig van hart zijn,
want voor hen is het koninkrijk van de hemel.

⁴ Gelukkig de treurende,
want zij zullen getroost worden.

⁵ Gelukkig de zachtmoedigen,
want zij zullen het land bezitten.

⁶ Gelukkig wie hongeren en dorsten naar gerechtigheid,
want zij zullen verzadigd worden.

⁷ Gelukkig de barmhartigen,
want zij zullen barmhartigheid ondervinden.

⁸ Gelukkig wie zuiver van hart zijn,
want zij zullen God zien.

⁹ Gelukkig de vreedstichters,
want zij zullen kinderen van God genoemd worden.

¹⁰ Gelukkig wie vanwege de gerechtigheid vervolgd worden,
want voor hen is het koninkrijk van de hemel.

¹¹ Gelukkig zijn jullie wanneer ze je omwille van mij uitschelden,
vervolgen en van allerlei kwaad betichten.

¹² Verheug je en juich, want je zult rijkelijk worden beloond in de
hemel; zo immers vervolgden ze vóór jullie de profeten.

P R E E K

Gemeente van God, lieve mensen,

Voordat ik begin nog even een opmerking. Jullie zullen mij af en toe het woord gezegend horen zeggen ipv gelukkig. En dat komt omdat wij voor het griekse woord makarios, makarioi niet echt een passend Nederlands woord hebben. Zoals we veel Friese woorden ook niet zomaar kunnen overzetten in het Nederlands. Vroeger is het wel vertaald met zalig maar dat is achterhaald (zo intensief onderzocht) want het gaat niet over het hiernamaals. En ook als je 't met gelukkig vertaalt dan ben je er net niet, is het nog te vlak. Ik gebruik af en toe het woord gezegend, dat komt (vandaag) volgens mij het dichtst bij de oorspronkelijke betekenis.

De beroemde Bergrede. We kunnen denk ik allereerst wel vaststellen dat het geen theologische rede is die Jezus hier uitspreekt. De Bergrede is een rede waarin Jezus een aantal kernwaarden - noem het karaktereigenschappen - doorgeeft over hoe een mens in de wereld van alledag het beste zou kunnen leven. Zeker als je zijn woorden van belang vindt en hem volgt. Als je een volgeling van Jezus wilt zijn.

Want dat is wel van belang in onze tekst. Er staat heel duidelijk dat Jezus de berg opging en er ging zitten met zijn leerlingen en *hen* onderrichtte. Dus niet die hele massa maar zijn leerlingen. En je ziet dat de woorden van vandaag als het ware zijn ingelijst in twee dezelfde zinnen: voor hen is het koninkrijk van de hemel, vers 3 en 10. Daar begint en eindigt hij mee. En bij Matteus is het altijd zo dat als hij het heeft over het koninkrijk van de hemel dat hij bedoelt: het koninkrijk van God. Matteus heeft namelijk een enorme schroom om de godsnaam uit te spreken en hij lost het altijd anders op. Dus hemel betekent hier ook het heden, onze alledag. En al die gelukkigprijzingen die er tussenin staan, gaan bij Matteus ook over God. God zal troosten, God zal barmhartigheid schenken, God zal... Je zou het één groot liefdesgedicht kunnen noemen voor God.

Ik kan me echter ook voorstellen dat je de Bergrede volstrekt onaanvaardbaar vindt. Dat je denkt: welke verwarde en wereldvreemde profeet heeft dit gezegd. Want Jezus keert niet alleen alles om maar meer nog verklaart hij dat in ellende, lijden, kwetsbaarheid, dat daar genade in schuilt. Hij verkondigt dus een soort geluk temidden van ongeluk.

Die omkering van waarden maakt het tot een lastige en soms onmogelijk serieus te nemen boodschap. Dat alles in jou zich verzet als je dit hoort. Juist als het leven voor jou even niet op rolletjes loopt, als je verdrietig bent, als je onrechtvaardig behandeld wordt of bent of om wat je in de wereld ziet gebeuren. Als het leven zeer doet. Ik begrijp dat en ik ben heus niet de enige.

Zelfs de filosoof Nietzsche zei ooit dat de Bergrede alleen voor zwakkelingen is. Maar ook Joris Luyendijk – u weet wel, van dat boek over graaiende bankiers – zegt dat het weinig zin heeft om als mens moreel te zijn als immoreel zijn door de overheid niet aangepakt wordt. Dat we betere wetten nodig hebben in plaats van het moreel. Of een meer morele overheid/politici. Ook daar valt iets voor te zeggen.

Valt de Bergrede serieus te nemen? Kunnen we onszelf en onze samenleving gelukkiger, gezegender maken door de woorden die Jezus ons geeft? Ik denk het wel. Eigenlijk weet ik het wel zeker. Ook omdat de woorden van vandaag, de woorden van Jezus niet uniek zijn. Alle grote religies en spirituele stromingen onderstrepen de kern van de Bergrede.

Dat echt geluk niet vast zit op wat je verdient of op wat je bezit of op alles wat maar groot en machtig is. Maar dat het diepe geluk eerder zit in innerlijke vrijheid, verdriet toelaten, barmhartig en een mens van vrede zijn. Die omkering van waarden is niet alleen voorbehouden aan het christendom maar is universeel. Die stellige omkering van alles wat wij geneigd en gewend zijn te denken, de lof voor alles wat in de ogen van de wereld juist niet wenselijk is. De brede weg waar Jezus over spreekt en die velen gaan maar dat de poort naar echt leven de smalle weg is. Een weg die minder moeilijk is dan je denkt.

Acht spreken van Jezus. Laten we eerst vaststellen dat Jezus deze acht spreken geeft als een soort bede. Ik vind dat heel belangrijk om te zeggen. Want misschien is het jullie opgevallen, er staan geen werkwoorden in. Er staat niet 'Gelukkig *zijn* wie nederig van hart zijn

of gelukkig *zijn* de treurenden'. Nee, er staat: gelukkig de zachtmoedigen, de barmhartigen, de verdrietigen. Het is dus niet een constatering of een moeten of een bewering. Integendeel. Het is een wens, een bede, een ervaring, een belofte misschien wel. Troostend en zegenend.

En Jezus begint met: gelukkig wie nederig van hart zijn, want voor hen is het koninkrijk van God. Wie al langer in de kerk komt zal dit gedeelte nog kennen als 'armen van geest'. En dat duidt zeker niet op de inhoud van je hersenpan. Integendeel. Nederig van hart ben je als je beseft dat je door status of rijkdom of kennis niet meer wordt dan je bent, en dat je er ook niet op uit bent om meer te worden.

Je zou deze eerste bede best een soort samenvatting van de Bergrede kunnen noemen. Nederig van hart. Het gaat dan om mensen die de eenvoud koesteren, mensen die het vermogen hebben om het leven als een geschenk te kunnen zien. Die zich overgeven aan het leven en tegelijkertijd weten dat je dat leven niet in eigen hand hebt. Dat je niet te weinig zelfvertrouwen hebt maar zeker niet teveel. Dat je datgene waar je zo vaak aan vastgeklampt zit loslaat. Je status, je ideeën, je overtuigingen, je oordelen vooral ook. Dat je innerlijk vrij bent en al die onnodige ballast achter je laat.

Het is het verhaal van dat groepje reizigers in de woestijn die een zwaar vlot meesjouwen omdat dat vlot hen over de rivier heeft geholpen. Een vlot dat hun leven redde. Maar ze hebben niet in de gaten dat het je dood wordt als je met zo'n zwaar vlot in de woestijn blijft lopen. (Boeddha – Hein Stufkens).

Jezus doelt op dat soort mensen, die niet van alles meeslepen, die niet alleen op eigen kracht en wijsheid vertrouwen maar op God. Mensen die puur van hart zijn en innerlijk vrij, mensen die zich 'arm' weten voor God, die weten dat ze God nodig hebben. Die nederigheid.

Jezus' woorden zijn in die zin ook ongelooflijk actueel. Want laten we eerlijk zijn, de individualiteit die onze maatschappij kenmerkt, het streven naar volmaaktheid, een volle agenda want dan doe je 't goed, tekortkomingen en afwijkingen die je had kunnen voorkomen, al dat genetisch geknutsel. Zoveel klinkt mee in deze bede denk ik. Dat we de nederigheid in onze samenleving ook niet kwijt raken. Je zou er de wereldproblemen mee kunnen oplossen met zo'n houding.

Maar Jezus zegt meer: gezegend ben je als je niet je verdriet weg

hoeft te stoppen. Dat je je niet schaamt voor verdriet en je niet afsluit voor het verdriet van een ander. Gezegend ben je als je de moed hebt om zacht te durven zijn, als je je niet verzoent met het onrecht in de wereld. Als je 't opneemt voor de rechtelozen, de mensen in de verdrukking. Gezegend ben je als je barmhartig bent, als je kunt beschermen en het leed van anderen kunt verzachten. Gezegend ben je als je puur van hart bent, als er niets tussen jou en God in staat. Dat je God kunt zien omdat je geen last hebt van hebzucht en geldingsdrang en al die ongerechtigheden die tussen jou en God in kunnen staan. Zuiver van hart, zo ziet God het graag.

Acht spreuken, acht bedes waarmee een mens, mensen gelukkig kunnen leven. Een pleidooi voor het koninkrijk van God. En ik zei het al eerder: de Bergrede gaat door tot en met hoofdstuk 7. Als je dat allemaal leest zul je begrijpen dat Jezus ook wil dat je er voor gaat. Woorden als: verzamel voor jezelf geen schatten op aarde waar mot en roest ze aanvreten en je kunt geen twee heren dienen en maak je geen zorgen over wat je zult eten of drinken. Enzovoort, enzovoort.

Ik kan me echter nog steeds voorstellen dat je de Bergrede lastig vindt. Want het vraagt moed om het zout der aarde te blijven, en tijd en rust te vinden in die wereld van ons die af en toe zoveel ruis met zich meebrengt. En bovenal vraagt de Bergrede innerlijk onderzoek en innerlijk werk om Jezus zo te volgen. *Leerling zijn is grotendeels ook een innerlijk proces.*

Misschien helpt dit nog. Een leerling die altijd maar weer tegen zijn meester klaagde dat anderen zijn vrede verstoorden, kreeg dit antwoord: Als je vrede wilt, probeer dan jezelf te veranderen, niet andere mensen. Het is makkelijker je voeten met slippers te bedekken dan de hele wereld met tapijt te beleggen. Ga dus eerst aan de slag met jezelf. (Hein Stufkens)

De bergrede als bede. Niet als een eis, niet als een moeten maar als een bede. Als een beschrijving van wat mogelijk wordt voor wie Jezus volgt, voor wie zich tot God wendt. Amen.

(Er is een prachtig boekje van Hein Stufkens over dit thema, juist ook over de universele wijsheid van de Bergrede voor onze tijd: De grondwet voor geluk. Aanrader).